federatie van nederlandse verenigingen
tot integratie van homoseksualiteit coc nederland

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v.
De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, coördinerend bewindspersoon emancipatie, mevrouw J. Bussemaker
De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de heer S. Dekker
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

ref.nr.: 13.026 / 6.30.1 Amsterdam, 28 februari 2013

betreft: Pestbeleid en overige suggesties voor LHBT-emancipatiebeleid op het gebied van jongeren & onderwijs

Excellenties,

In de brief van de staatssecretaris van OCW aan de Tweede Kamer over Veiligheid op school van 22 januari jl.[1] geeft de staatssecretaris aan dat hij de Kamer in maart zal informeren over een plan van aanpak voor pesten in het onderwijs. In aanvulling op de inbreng van COC Nederland bij de rondetafelbijeenkomst van 9 januari jl. informeren we u hierbij graag, mede namens LHBT-jongerenorganisatie Expreszo, nader over ingrediënten die volgens ons wenselijk zijn in een goed pestbeleid dat effectief is voor LHBT-jongeren en over maatregelen die de positie van LHBT-jongeren in het onderwijs kunnen versterken.

Ontwikkelen van een pestbeleid dat effectief is voor LHBT-jongeren en het creëren van een veilig klimaat voor jonge LHBT's, sluit goed aan bij de paragraaf *Emancipatie en gelijke behandeling* in het regeerakkoord van VVD en PvdA. Daarin wordt onder meer gesteld: 'Iedereen moet iets van zijn of haar leven kunnen maken, ongeacht (…) seksuele geaardheid' en 'de overheid kan anderen alleen met overtuiging aanspreken als zij zelf het goede voorbeeld geeft.' Specifiek op het gebied van onderwijs wordt nog toegevoegd: 'Op scholen zal ook voorlichting worden gegeven over 'seksuele diversiteit.''

LHBT-jongeren bijzonder kwetsbaar
De staatssecretaris streeft naar een school die voor jongeren een veilige plek is.[2] Daarvan is voor LHBT-jongeren volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) helaas nog geen sprake: 'De middelbare school is geen veilige plek voor jonge homo- en biseksuelen,' aldus het SCP.[3]

Ongeveer driekwart van de LHBT-jongeren heeft te maken met 'homopesten' en andere antihomo-uitingen.[4] 'Homo' is één van de meest gebruikte scheldwoorden op de middelbare school. Zeker als homojongens zich erg vrouwelijk gedragen en lesbo-meisjes juist erg mannelijk, zijn ze het doelwit van negatieve uitingen.[5] LHB-leerlingen ervaren significant méér geweld op school dan niet LHB-leerlingen en er is de laatste jaren sprake van een toename van dat geweld.[6] Ongetwijfeld mede door dit slechte klimaat, worstelen LHBT-jongeren vaak een

1 Kamerstuk 29 240, 51
2 Kamerstuk 29 240, 51, p.1
3 Gewoon Anders, SCP 2010
4 Gewoon Anders, SCP 2010
5 Gewoon Anders, SCP 2010
6 Sociale onveiligheid van LHB schoolpersoneel en LHB leerlingen: Brochure, ITS - Radboud Universiteit Nijmegen i.o.v. ministerie van OCW, 2012.

bezoekadres: Nieuwe Herengracht 49, 1011 rn, amsterdam
postadres: postbus 3836, 1001 ap amsterdam
telefoon 020 – 623 45 96 fax 020 – 626 77 95
internet: www.coc.nl e-mail info@coc.nl

groot deel van hun middelbare schooltijd met hun coming-out; gemiddeld duurt het ruim drie jaar voor ze uit de kast durven te komen.[7] De genoemde problemen spelen evenzeer, en soms zelfs erger, voor biseksuele en transgender leerlingen.[8] Bovendien kunnen ook heteroseksuele jongeren het slachtoffer worden van LHBT-pesten, bijvoorbeeld omdat ze niet volledig voldoen aan de geldende normen voor mannelijkheid en vrouwelijkheid.

Pesten kan dramatische gevolgen hebben. Het *American Journal of Public Health* publiceerde recent een Nederlands onderzoek waaruit blijkt dat er bij LHBT-leerlingen een duidelijk verband bestaat tussen pesten en zelfmoordplannen en – pogingen.[9] Bekend was reeds dat zelfmoordcijfers (pogingen en gedachten) onder LHBT-jongeren in Nederland tot vijf keer hoger liggen dan onder heterojongeren.[10]

- **Wij dringen er op aan dat u in uw plan van aanpak de ernst van de situatie rond (het pesten van) LHBT-jongeren op school expliciet benoemt, opdat de urgentie van een aanpak van de problemen voor alle betrokkenen helder is.**

In deze brief vragen wij u om drie soorten maatregelen te treffen: 1) het ontwikkelen van een stevig algemeen pestbeleid dat LHBT-sensitief is; 2) het intensiveren van het beleid dat gericht is op ondersteuning van LHBT-leerlingen en het creëren van een LHBT-vriendelijker klimaat op scholen; 3) het aanscherpen van wet- en regelgeving en toezien op de uitvoering daarvan.

Algemeen pestbeleid LHBT-sensitief

COC is voorstander van een sterk algemeen pestbeleid. Dat beleid dient dan wel 'LHBT-sensitief' te zijn, dat wil zeggen: de 'mainstream' instrumenten dienen geschikt te zijn voor- en van toepassing te zijn op de bestrijding van LHBT-pesten en de instrumenten dienen voor deze groep effectief te zijn. Want populair gesteld: wat werkt tegen pesten wegens culturele achtergrond of handicap, werkt niet per definitie ook tegen pesten wegens seksuele voorkeur of genderidentiteit. Bovendien dient pestbeleid integraal te zijn: pesten verdwijnt niet met een eenmalige les van een uur. Het fenomeen kan alleen succesvol bestreden worden als het steeds weer wordt aangepakt en als daarbij alle docenten en betrokkenen in en rond de school worden betrokken en ingezet.

- **Het COC stelt voor dat u in uw plan van aanpak expliciet aankondigt dat u de instrumenten uit het algemeen pestbeleid laat scannen op LHBT-sensitiviteit en dat, wanneer van dergelijke sensitiviteit geen sprake is, u deze instrumenten laat aanpassen of aanvullen. Tevens pleiten wij voor een integraal pestbeleid.**

Ondersteuning LHBT-leerlingen en creëren van een LHBT-vriendelijker klimaat op scholen

Om de slechte situatie van LHBT-jongeren te verbeteren, is het volgens het COC noodzakelijk om niet alleen een stevig algemeen pestbeleid te voeren, maar daarnaast ook LHBT-jongeren te ondersteunen en een LHBT-vriendelijk klimaat op scholen te stimuleren. Het gaat dan onder meer om de volgende zaken:

Gay-Straight Alliances. Momenteel ondersteunt het ministerie van OCW COC's Gay-Straight Alliances (GSA's) op scholen in het voortgezet onderwijs: groepjes van hetero- en LHBT-leerlingen die samen werken aan een LHBT-vriendelijker klimaat op school. Een bekende GSA-activiteit is Paarse Vrijdag tegen homo- en transfobie op school, waaraan in 2012 circa 100 duizend leerlingen op 450 middelbare scholen meededen.

7 Gewoon Anders, SCP 2010
8 Zie bijvoorbeeld Worden wie je bent, SCP 2012; Gewoon Anders, SCP 2010
9 American Journal of Public Health, January 2013, Vol. 103, no. 1.
10 Gewoon Anders, SCP 2010

bezoekadres: Nieuwe Herengracht 49, 1011 rn, amsterdam
postadres: postbus 3836, 1001 ap amsterdam
telefoon 020 – 623 45 96 fax 020 – 626 77 95
internet: www.coc.nl e-mail info@coc.nl

Wanneer het klimaat op een school te vijandig is voor een GSA, dan kan het 'roze olifant' team van het COC de school namens leerlingen benaderen en op maatregelen aandringen. Uit onderzoek blijkt dat GSA's zorgen voor een LHBT-vriendelijker schoolklimaat en dat LHBT-leerlingen makkelijker voor hun geaardheid uit durven komen, meer zelfvertrouwen hebben en meer steun ervaren als er een GSA op hun school aanwezig is.[11]

- **Wij nodigen u uit om met ons te streven naar een GSA op alle circa 700 middelbare scholen in Nederland en deze ambitie in uw plan van aanpak te benoemen.**

Jong&Out. Bijna alle LHBT-jongeren willen contact met andere LHBT-jongeren (84%), maar slechts de helft van hen heeft dat ook.[12] In deze behoefte voorziet Jong & Out. In heel Nederland vinden jaarlijks tal van Jong & Out bijeenkomsten plaats, waar LHBT-jongeren t/m 18 jaar elkaar ontmoeten. Na het bezoeken van Jong & Out bijeenkomsten voelen zij zich vaak gesterkt om op school een GSA te starten.

Ondersteuning voorlichting. Het ministerie ondersteunt momenteel de (versterking van) voorlichtingsactiviteiten op school. Op www.voorlichtingindeklas.nl kunnen docenten en leerlingen een voorlichtingsles aanvragen en kunnen (vrijwillige) potentiële voorlichters zich aanmelden.

Ondersteuning van scholen en gemeenten. Behalve leerlingen, worden ook scholen, gemeenten en andere instanties momenteel ondersteund bij het creëren van een LHBT-vriendelijk klimaat. De homo-hetero alliantie voor het onderwijs werkt daartoe, met steun **van** OCW, aan bewustwording bij sectorraden in het basis- en voortgezet onderwijs en bij koepels van leerlingen en studentenorganisaties. Gemeenten worden, als bestuurders van openbare scholen, ondersteund bij het vormgeven van beleid voor een LHBT-vriendelijk schoolklimaat. Ook worden scholen ondersteund bij het ontwikkelen van een concrete aanpak.

Iedereenisanders.nl. Zoals hierboven aangegeven, lopen relatief veel LHBT-jongeren rond met zelfmoordgedachten. Om hen te ondersteunen, ontwikkelden MOVISIE en COC met steun van OCW onder meer de website www.iedereenisanders.nl, met informatie en advies.

- **Wij verzoeken u om het hierboven geschetste beleid ter ondersteuning van LHBT-leerlingen en voor een LHBT-vriendelijker klimaat op school te intensiveren, en van dit beleid en deze instrumenten melding te maken in uw brief.**

LHBT-vriendelijk klimaat in het primair onderwijs. Er bestaan nog relatief weinig instrumenten om een LHBT-vriendelijk klimaat in het primair onderwijs te bevorderen, terwijl aandacht in het primair onderwijs problemen in het voortgezet onderwijs kan voorkomen. Bij het bevorderen van een LHBT-vriendelijk klimaat in het primair onderwijs kan mogelijk een koppeling worden gemaakt met het bespreekbaar maken van traditionele beelden van mannelijkheid en vrouwelijkheid.

- **Wij stellen voor dat u in het plan van aanpak aankondigt dat u de ontwikkeling gaat ondersteunen van methoden om een LHBT-vriendelijk klimaat in het primair onderwijs te bevorderen, mogelijk gekoppeld aan het bespreekbaar maken van traditionele beelden van mannelijkheid en vrouwelijkheid.**

Deskundige docenten. Om pesten van LHBT's (en andere groepen) te bestrijden en om goede voorlichting te geven over LHBT's (seksuele diversiteit) is het essentieel dat er docenten voor de klas staan die op deze punten deskundig zijn. Uit een eerste inventarisatie van het COC blijkt dat er op lerarenopleidingen vaak geen verplichte aandacht voor deze zaken is. In de zogenaamde *Kennisbases*, die voorschrijven wat startbekwame

[11] *Gay Straight Alliance; Een kwalitatief onderzoek naar de impact van GSA's op scholen in Nederland*; NJR 2011.
[12] *Gewoon Anders*, SCP 2010

bezoekadres: Nieuwe Herengracht 49, 1011 rn, amsterdam
postadres: postbus 3836, 1001 ap amsterdam
telefoon 020 – 623 45 96 fax 020 – 626 77 95
internet: www.coc.nl e-mail info@coc.nl

docenten in huis horen te hebben, is bijvoorbeeld maar (zeer) beperkt aandacht voor seksuele diversiteit en pesten.[13] Zo ontbreekt het onderwerp seksuele diversiteit in de *Kennisbasis Generiek* voor leerkrachten basisonderwijs en is daarin alleen aandacht voor *digitaal* pesten. In de *Generieke Kennisbasis Tweedegraads lerarenopleidingen* komt (de aanpak van) pesten wel regelmatig aan de orde, maar is de aandacht voor seksuele diversiteit zeer beperkt; volgens het hoofdstuk Diversiteit ligt het 'accent op culturele diversiteit.' In de Kennisbasis voor leraren omgangskunde en gezondheidszorg & welzijn komt seksuele diversiteit een keer aan de orde, maar bij leraren maatschappijleer en biologie is dat bijvoorbeeld niet het geval. In de zogenaamde *Bekwaamheidseisen* voor docenten, die momenteel in ontwikkeling zijn, komen de onderwerpen seksuele diversiteit en pesten niet voor.[14]
Kortom, waar voorlichting over LHBT's op school tegenwoordig verplicht is, geldt dat maar in beperkte mate voor het curriculum van toekomstige leerkrachten. Ook voor pesten lijkt de aandacht beperkt. Het COC dringt er op aan dat dat verandert.

- **Wij stellen voor dat u bevordert dat docenten deskundig zijn op het gebied van pesten en seksuele diversiteit. Daartoe zou geïnventariseerd dienen te worden in hoeverre aandacht voor pesten en seksuele diversiteit momenteel verplicht is op lerarenopleidingen, bijvoorbeeld d.m.v. de Kennisbases. Waar mogelijk zou aandacht voor pesten en seksuele diversiteit verplicht gesteld moeten worden op docentenopleidingen.**

Seksuele diversiteit in lesmethoden. Nu voorlichting over LHBT's (seksuele diversiteit) verplicht is, zou er in lesmethoden ook aandacht voor dit onderwerp moeten zijn. Dat kan (cumulatief) op twee manieren: ten eerste door in lesmethoden een specifiek onderdeel over seksuele diversiteit op te nemen en ten tweede door seksuele diversiteit op een vanzelfsprekende wijze in het lesmateriaal te laten terugkomen (bijvoorbeeld met een rekenopgave waarin sprake is van een gezin van twee moeders en een kind). Omdat het COC de indruk heeft dat van integratie in het lesmateriaal nog nauwelijks sprake is, hebben wij de afgelopen tijd diverse educatieve uitgeverijen uitgenodigd om met ons hierover het gesprek aan te gaan. Vooralsnog is geen van de door ons aangeschreven uitgeverijen op deze uitnodiging ingegaan.

- **Wij stellen voor dat u met educatieve uitgeverijen in gesprek gaat over het integreren van seksuele diversiteit in het lesmateriaal voor primair- en voortgezet onderwijs.**

Wet- en regelgeving

Monitor verplichte voorlichting in primair- en voortgezet onderwijs. Sinds 1 december 2012 zijn scholen in het primair en voortgezet onderwijs verplicht om voorlichting te geven over LHBT's. Het is belangrijk dat scholen gevolg geven aan deze verplichting en dat zij dat doen op de wettelijk voorgeschreven wijze: respectvol en gericht op een veilig klimaat voor LHBT's. De verplichting is overigens nog niet in werking getreden op de BES-eilanden.

- **Wij verzoeken u om in uw plan van aanpak te melden dat u de Inspectie voor het Onderwijs opdracht geeft om de invoering van verplichte voorlichting over LHBT's de komende jaren te monitoren. Tevens verzoeken wij u om de verplichte voorlichting in 2013 ook op de BES-eilanden in werking te laten treden**.

Verplichte voorlichting in het middelbaar beroepsonderwijs. Jongeren met een VMBO- en MBO- niveau rapporteren het vaakst dat zij te maken krijgen met homonegativiteit (respectievelijk 67% en 62 %).[15] De

[13] www.10voordeleraar.nl/kennisbases/achtergrond
[14] http://www.onderwijscooperatie.nl/?nl/onderwijscooperatie/bekwaamheid/
[15] *Steeds gewoner, nooit gewoon*, SCP 2010.

bezoekadres: Nieuwe Herengracht 49, 1011 rn, amsterdam
postadres: postbus 3836, 1001 ap amsterdam
telefoon 020 – 623 45 96 fax 020 – 626 77 95
internet: www.coc.nl e-mail info@coc.nl

kerndoelenregeling, die voorlichting verplicht stelt, geldt echter niet voor het MBO. Wel gelden daar de *Kwalificatie-eisen loopbaan en burgerschap*. Seksuele diversiteit wordt daarin weliswaar genoemd, maar in een merkwaardige kader. In de paragraaf over 'politiek-juridische dimensies' wordt aangegeven dat de leerling 'leert omgaan met waardendilemma's (zoals seksuele diversiteit).' Ook wordt, anders dan bij de kerndoelen, niet aangegeven dat een *respectvolle* omgang met seksuele diversiteit centraal staat.

- **Wij stellen voor om voorlichting over LHBT's (seksuele diversiteit) op te nemen in de paragraaf van de MBO-Kwalificatie-eisen die gaat over de sociaal-maatschappelijke dimensie van burgerschap, waarin acceptatie van verschillen en culturele verscheidenheid centraal staat. Daarbij zou het accent moeten liggen op een respectvolle omgang met seksuele diversiteit. Ook stellen we voor om voorlichting over LHBT's in het MBO te laten monitoren.**

Verplichte incidentenregistratie. Om pesten, discriminatie en geweld tegen LHBT's op school te kunnen aanpakken, is het belangrijk dat een helder beeld bestaat van aard en omvang van het probleem. Verplichte incidentenregistratie op school kan daaraan een bijdrage leveren, al menen wij dat het huidige wetsvoorstel (32 857) meer zou kunnen benadrukken dat de incidentenregistratie ook bedoeld is om een beeld te krijgen van discriminatie op grond van seksuele voorkeur en genderidentiteit.

- **Het COC is voorstander invoering van verplichte incidentenregistratie op scholen.**

Conclusie

COC Nederland hoopt dat u onze voorstellen meeneemt in uw plan van aanpak voor pesten op school en dat u met ons wilt werken aan een veiliger klimaat voor jonge LHBT's .

Wij lichten onze voorstellen graag nader toe in een persoonlijk gesprek.

Hoogachtend,
mede namens LHBT-jongerenorganisatie Expreszo,

Tanja Ineke
Voorzitter COC Nederland

CC: Vaste Kamercomissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

bezoekadres: Nieuwe Herengracht 49, 1011 rn, amsterdam
postadres: postbus 3836, 1001 ap amsterdam
telefoon 020 – 623 45 96 fax 020 – 626 77 95
internet: www.coc.nl e-mail info@coc.nl